

סוד ויסוד החינוך: למה ימי הטהרה בלידת בת הם כפולים?

למה ימי הטהרה בלידת בת כפולים מבלידת בן? מדוע אימא נזקקת לזמן כפול של טהרה בלידת בת? וכי יש משהו שלילי חלילה בלידת בת שמצריך התעלות גדולה יותר?! האם יש כאן הסכמה עם הבדיחות המגדריות הידועות אודות לידת בת?!...

ב"ה | פרשת תזריע | תשפ"ב

מחלקת את העולם לקטבים חיוביים ושליליים ומנחה אותנו להתרחק מגורמי הטומאה.

הפרשה הקודמת התחילה עם בעלי חיים טמאים ופרשיות תזריע מצורע ממשיכות עם מצבים אנושיים מטמאים. הפרשות מונות חמישה מיני טומאה והמשותף ביניהם שהם טומאות שנוצרות בחיים ולא במוות: יולדת, מצורע, זב וזבה, בעל קרי ונידה.

1. **ויקרא יב:** אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים... וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ושלושים יום ושלש-שת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא... ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה: ובמלאת ימי טהרה... תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת.

תחילה מעניין לברר, מדוע מציגה התורה את הטומאות בסדר הזה - סימני בעלי חיים טמאים ואחר כך אדם חי המטמא? ובטומאת האדם החי גופא, מדוע מתחילה עם היולדת ולא עם הטומאה הכי קלה כזבה או הטומאה הכי חמורה כמצורע?

אברבנאל שאלה א: למה כשרצתה להזהיר על טומאות בני אדם התחילה ביולדת? היה ראוי שתתחיל או בטומאה הקלה והיא הזבה או בטומאה החמורה בטומאות האדם החי והיא הצרעת?

אבא מתוח יושב ליד חדר לידה וכוסס ציפורניים. הוא סופר את הדקות, מוריד סיגריה אחרי סיגריה וזה לא נגמר. בחלוף שעתיים של זיעה קרה, יוצאת האחות ומבשרת: "מזל טוב, נולדה לך בת".

"טוב שלא נולד בן", הוא אומר, "שלא יצטרך לעבור את מה שאני עברתי..."

יש שאלות בפשט, יש שאלות ברמז, ויש שאלות שיוצרות מצוקה. הן לא מניחות, עד שהשומע ימצא הסבר שיניח את דעתו. היום נעלה תמיהה קשה שמטרידה כל שומע, ואולם המהלך היפה יהיה שנביא ביאור שהוא אפילו טוב מהשאלה. עד כמה שהקושי רב, ההסבר מרומם ופותח אפיקים ליסוד היסודות של החינוך היהודי. והזמן גרמא, בעומדנו בתוך שלושים יום לחג החינוך, חג הפסח.

הבה נעסוק בשאלה הפשוטה: למה ימי הטהרה בלידת בת כפולים מבלידת בן? מדוע אימא נזקקת לזמן כפול של טהרה בלידת בת? וכי יש משהו שלילי חלילה בבת שמצריך התעלות גדולה יותר?! האם יש כאן הסכמה עם הבדיחות המגדריות הידועות אודות לידת בת?!...

כמובן, כחלק מהעניין, עלינו לעיין בעצם סיבת הטומאה אחרי לידה. וגם למצוא הסבר לחיוב הבאת קורבן חטאת אחרי הלידה - שגם זה תמוה מאוד.

נתחיל מהתחלה: פרשת תזריע היא יחידה אחת עם הפרשיות שלפניה ושלאחריה. אלו רצף של שלוש פרשיות - שמיני, תזריע ומצורע - שעוסקות באותו נושא: דיני טומאה וטהרה. התורה

1 כמו אותו אבא שנולדה לו בת שלישית בבית חולים הקריה בתל אביב. בזעמו ניגש למשרד המנהל והכריז כי בפעם הבאה שאשתו תלד בת, הוא מחריב את המחלקה. חלפה שנה, אשתו הגיעה ללידה והפעם ילדה בן. הוא הכריז: "אתם רואים? רק עם צעקות מזויזים משהו במדינה הזאת..."

2. אברכנאל השאלה הב: למה חייבה את היולדת, שמ-
לכד שתטמא שבעת ימים שיוצא דם, תטמא עוד לג יום
לימי טהרה ולהבאת קרבן לבית המקדש, דכיון שאין לה
דם מטמא, למה תטמא למקדש?

שנית, למה היולדת חייבת קרבנות עולה וחסאת? במה חטאה
שמביאה קרבן שמביא אדם שעבר עבירה חמורה כמו חילול שבת
או אכילה ביום הכיפורים בשגגה? מילא לגבי קרבן עולה, מובא
בספרים שהוא כעין קרבן נדבה והודאה על ההצלה שזכתה לה,
אבל מהו יסוד חיוב החטאת?

עוד צריך לשים לב לפרט מעניין: בכל מקום שמביאים חטאת
על חטא, מקדימים להביא חטאת ואחר כך עולה. שכן החטאת
מכפרת ואילו העולה היא כעין מתנה אחרי ריצוי הפרקליט. ואילו
כאן מקדימים העולה לחטאת. מה שאומר את הדבר המובן מאליו
שהחטאת כאן אינה באה ממש על חטא, שהרי לא חטאה היולדת
בכלום. וכמובן שהקושיה מתעצמת.

מדרש ספרא: כל מקום שהתחייבה חטאת, הקדים חטאת
לעולה [שכן החטאת היא הפרקליט שמכפר ואחר כך מביא
עולה כדורון אחרי ריצוי הפרקליט]. וכאן הקדים עולה ל-
חטאת? אלא כל מקום שהיא באה על חטא הקדים חטאת
לעולה, כאן שאינה באה על חטא הקדים עולה לחטאת.

ומעל ומעבר עולה השאלה המרכזית: מדוע ימי טהרה כפולים
בלידת בת - 14 ימים הרחקה מבעלה, ועוד 66 ימים בהם לא באה
לבית המקדש להקריב קרבן?

אברכנאל השאלה השלישית: למה חייבה ליולדת נקבה
בכפל הימים ליולדת זכר? אם בימי הטומאה שתטמא
היולדת זכר שבעת ימים והיולדת נקבה י"ד יום, ואם בשאר
הימים שחייבה את היולדת זכר שתשב עוד בדמי טהרה
ל"ג יום [שאינה מביאה קורבנות] והיולדת נקבה - כפל
ס"ו יום?

בנוגע להבאת קרבן חטאת, עונה הגמרא בפשטות:

נדה לא: שאלו תלמידיו את רשב"י: מפני מה אמרה תורה
יולדת מביאה קרבן? אמר להן: בשעה שכורעת לילד, קר-
פצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה, לפיכך אמרה תורה תביא
קרבן. מתקיף לה רב יוסף: והא מזידה היא ובחרטה תליא
מילתא? ועוד קרבן שבועה בעי איתויי [ולא חטאת]?

הגמרא עונה כי היולדת צריכה כפרה על כך, שעברה בה מחשבה
לעצור מהבאת ילדים. מחמת צער הלידה היא נשבעה שלא ללדת
יותר, וקרבן היולדת מלמד את גודל מצוות פריה ורבייה שאפילו
אינסטינקט המחשבה לעצור - הוא כבר חטא. אולם, עדיין הגמרא

אגרת הקודש לרמב"ן: סמך ה' יתברך פרשת אשה כי תזר-
ע ריע למאכלות אסורות... ואחר כך פרשת נגעים... להודיע
שאם יבדל אדם מן המאכלות הרעים יהיו לו בנים הגונים
קדושים וטהורים, ואם לאו הרי נגעים מתחדשים עליהם,
מצד טפת הזרע שהיתה מאותן מאכלות האסורות והמ-
שוקצות.. כי כפי המזון יהיה הדם הנולד, וכפי הדם יהיה
הזרע, וכפי הזרע יהיה הולד הנולד ממנו.

ב"אגרת הקודש" שלו, העוסקת בקדושת הזיווג ומשמעותה,
מסביר הרמב"ן שהתורה מונה את הטומאות לפי **סדר יצירת**
האדם. ראשית, מאכלות אסורות שמשפיעים על איכות ההפריה
של האב והאם והזרע שיווצר מהם. אחר כך טומאת היולדת, ואחר
כך טומאת נגעים, שבאים בעוון עכירות הזרע שנוצר כתוצאה
מטומאת המאכלות האסורות שאכלו האב והאם.

עד כאן חמש טומאות האדם החי שמובאות בפרשיות אלו. בנוסף,
נאמרו במקומות אחרים עוד שלושה מיני טומאה הקשורים עם
המוות. בפרשת שמני למדנו על "טומאת נבלה", שהיא פגור חיה
טמאה או בהמה טהורה שלא נשחטה כהלכה. עוד למדנו שם על
"שמונה שרצים" מתים מטמאים, כמו עכבר צב ולטאה. ופרשת
חוקת מוסיפה טומאת אדם מת, "אבי אבות הטומאה", שמטמא
אפילו אדם שעומד לידו באוהל.

ראוי לציין כי אף שנושא הטומאה אינו מוכר כיום, אבל בעבר
השפיע רבות על החיים, עד שישנן הערכות כי במרתף כל בית בעיר
העתיקה היה מקווה. בחפירות ארכיאולוגיות שנערכו בירושלים
לאחר מלחמת ששת הימים נחשפו מאות בורות מקווה מימי הבית
השני - בעיקר בעיר העתיקה אך גם מחוצה לה. לפני כמה שנים,
משפחה בשכונת עין כרם ערכה שיפוץ בביתה, חצבו ברצפה עם
מקדח קונגו ולפתע הוא נשמט לתוך האדמה. חפירות גילו מדרגות
משוכללות לתוך בור מקווה.

ב. נשוב ונתמקד בנושא שלנו, טומאת יולדת. כמובן שכל העניין
תמוה מתחילתו עד סופו: ראשית, מהי בדיוק טומאה? מהו אותו
גורם מסתורי שחל על האדם ללא שעשה דבר רע? האם הטומאה
היא חיידק, נגיף, ישות מיסטית או רק דין, איסור שקבעה התורה
ורק קראה לו בשם 'טומאה'?

במיוחד שאין קשר רציונלי בין גורמי הטומאה: המוות מטמא -
אבל גם היולדת שהביאה חיים חדשים מטמאת. המצורע מטמא
- אבל גם בעל קרי ואישה בימי הווסת החודשי שלא עשו דבר רע
מטמאים?

האברכנאל מעמיק עוד יותר את התמיהה: טומאת היולדת נמשכת
הרבה אחרי שנגמר הדימום? גם אחרי שפסק הדם בתוך שבועה
ימים (בימיהם שהיו הנשים חזקות יותר) ולכן מותרת לבעלה,
עדיין אסורה עוד שלושים ושלושה ימים בכיאה לבית המקדש?

בנוגע לכפל הטומאה בלידת בת, ממשיכה הגמרא:

נדה לא: מפני מה אמרה תורה זכר לשבעה ונקבה לארבעה עשר? זכר שהכל שמחים בו מתחרטת לשבעה, נקבה שהכל עצבים בה מתחרטת לארבעה עשר. ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים.

טומאה, פירושה, **נפילה ברמה הרוחנית**, מצב גופני שיוצר ריחוק מהקב"ה, ובלידת בת, ההפסד הרוחני הוא כפול. הנה מסביר הכוזרי כי עצם מושג הטומאה נובע **מהמוות**. הקב"ה הוא חי, הוא סמל החיוניות והקיום, ולכן האדם החי קשור בטבורו לאלוקים, ככתוב "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום". לעומת זאת, המוות מסמל את הכריתות מהחיוניות ומכאן את ההתרחקות מהאלוקות.

(אגב, זאת הסיבה שגם העומדים סמוך למת טמאים, שכן המוות פוגע בעצם הכמיהה לחיים ומדבק את כל אלו שנחשפו לו. הקרבה למוות לועגת לעצם הרדיפה אחרי החיים והופכת הכול לזמני וחסר טעם. ראו הרחבה בהערה 5).

והאמת היא שזה גם יסוד הטומאות הקשורות **בחיים**, כמו יולדת ובעל קרי. שכן, אלו נפלו ממדרגתם העליונה **כיוצרי חיים**. במשך תשעה חודשים המריאה האישה והייתה **שותפה של האלוקים**. היא הצמיחה חיים בתוכה והרגישה את פלא המפליא לעשות שאינו נתפס בכלי השכל. בכל יום צמח העובר והיא חשה את דפיקות החיים בתוכה. אולם כשמגיח התינוק מרחמה, היא קורסת אל תוך עצמה ונפלת אל השגרה המיאשת. היא חוזרת להיות עוד אחת כמו כולן. ברומה לכך לגבי יציאת קרי: רוב הזרעים מתים ומאבדים את הפוטנציאל ליצור חיים. מה גם שבאיבר עצמו ישנה כעין מיתה וחולשה אחרי הניסיון ליצור חיים.

עד"ז מוסבר לגבי טומאת האישה החודשית: הווסת נוצרת מכך שלא נוצרה הפריה ובזבזה הזדמנות ליצור חיים חדשים. בימים שלפני הווסת, הגוף מכין עצמו להפריה ואילו הווסת היא תוצאה מכך שלא נוצלה הזדמנות. וכך לגבי מצורע: התאים באיבר הנגוע מתרוקנים מחיוניותם וחווים כעין מיתה, כמו שאמר אהרן על אחותו המצורעת: "אל נא תהיה כמת אשר בצאתו מבטן אמו ויאכל חצי בשרו".

3. כוזרי מאמר שני אות ס: יתכן כי הצרעת והזיבות תלויות בטומאת המת, כי המוות הוא ההפסד הכללי לגוף, האבר המצורע דומה למת, וכן הזרע הנפסד, כי יש בו רוח חיים טבעי ובו ההכנה להיות טיפת דם ממנה יתהווה האדם ולכן הפסדו של זרע זה, הוא ניגוד לתכונת החיות ורוח החיים.

המדרש כאן ממחיש את נפילת היולדת במילים יפות: **ויקרא רבה**

בתחילה אומרת הגמרא שאצל בן, ישנה שמחה גדולה יותר ואילו אצל הבת נמשך העצב עוד שבוע. כאן יש להעיר שהדברים שנויים במחלוקת במקומות אחרים, כמוכא בהערה 3, האם יש ברכה יותר בלידת בן, והמאן דאמר כאן סובר שלידת בן משובחת יותר. (משום שהוא חייב יותר במצוות, יורש שם האב ובימיהם היה אחראי לפרנסה. ואולי יש להעיר, שכיום השתנו הדברים ומתאים עם קרבתנו לימות המשיח, בהם מתגלה הכוח הנשי ונקבה תסובב גבר).

אמנם מהמשך דברי הגמרא - "מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה, שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים" - יוצא הסבר פשוט בטעם קיצור טומאת הזכר: התחשבות באביו ואמו שיהיו מותרים ביום השמיני ותהיה שמחתם שלמה.

להאיר דבר חשוב: בכך מבוארת תמיהה שהטרידה רבים: מדוע מצוות הברית כתובה **באמצע דיני היולדת** - בין דיני טומאת לידת זכר לטומאת לידת נקבה, כמוכא לעיל מקור 1? כיצד יתכן שמצווה רמה ונישאה כזו, מובאת רק כהערת אגב בתוך דיני היולדת? אלא התורה רוצה ללמד את יסוד החיוב: מדוע טומאת הזכר קצרה יותר? כדי שיהיו אביו ואמו שמחים בעת הברית ביום השמיני.

עד כאן בפשטות. מכאן נביא שני הסברים מעמיקים יותר אודות כפל טומאת הבת. ההסבר הראשון יתייחס גם לעצם סיבת הטומאה בלידת בת, וכן את טעם קרבן החטאת. ואילו ההסבר השני בדרך "תורת חיים - הוראה בחיים", ימריא לפסגות בדרך החינוך היהודי.

ג. את ההסבר הבא שמעתי מהרב אורי שרק, והרב אמר לי ששמע אותו בצעירותו ואינו יודע מה המקור הראשון והקדום שלו. אשמח אם מי מהקוראים יאיר עיני בסוגיה זו. הטומאה הכפולה בלידת בת היא תוצאה מעצם יסוד טומאת היולדת, ואין כמותה

3 בבא בתרא טז,ב: "רבי שמעון ברכי איתלידא ליה ברתא, הוה קא חלש דעתיה. אמר ליה אבוי [רבי יהודה הנשיא]: רביה באה לעולם [רש"י: שמשיכה לאביה בגיל צעיר כי יכולה להינשא מוקדם ולהביא זרע]. אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחמך אבוך, דתניא אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אלא אשרי למי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות. עוד שם קמא, א: "ויה' בך את אברהם בכל" - מאי בכל? רבי מאיר אומר: שלא הייתה לו בת; רבי יהודה אומר: שהיתה לו בת".

4 בשיעור וידאו אומר זאת הרב שרקי בשם האברבנאל, אבל האברבנאל אומר דבר אחר (שהטומאה הכפולה נובעת בשינויים גופניים אצל האימא בלידת בת שנמשכים יותר זמן). התקשרתי אליו ואמר את האמור בפנים.

5 ביום השלושים לפטירת רעייתו, הרבנית חיה מושקא, אמר הרבי בכאב מילים קשות (התוועדויות הרבי מליובאוויטש תשמ"ב/423: "מצינו במדרש חז"ל שכאשר הגיע משה לפרשת טומאת מת, אמר: רבש"ע, כמה תהא טהרתו?... ויש לבאר: לאחר כל הביאורים וההסברים קשה לבטל את התמיהה 'כמה תהא טהרתו'? לבטל את הפעולה והרושם דהערך החיים בהרגש הלב, עד שלא יישאר ספק בהרגש הלב בכך שהקב"ה הוא טוב הנראה והנגלה ונותן מידו המלאה והתפוחה. ולכן נצרך האדם להשתדלות יתירה להשיג זאת".

מה שמסוכן בקרבה למת הוא החידלון המתפשט, איבוד תאוות החיים. ולכן הטומאה מתפשטת הלאה ומחייבת טהרה. מנגד, ראיתי מבארים בכך את רעיון הטהרה על ידי עירוב אפר הפרה עם המים החיים. לומר שהחיים יתחילו שוב בדרך אחרת וימשיכו להשפיע. שכל מה שבנינו הוא קומה בפני הקומה הבאה.

העדיפויות הראשוני, ולכן ככל שרואה אותם מקריבים עבור מושג - כך לומד שהדברים חשובים.

4. רש"ר הירש ויקרא יב: השפעת האם על מעלתה המור-סרית של בתה היא כפליים כהשפעתה על בנה. שם מרכז הכובד של החינוך הוא באב; שהרי הבנים רואים בו דוגמה ומופת לתפקיד הגברי. ואילו אצל הבנות האם היא גם מעצבת אופי וגם מופת ודוגמה; משום כך בשעת לידתן היא **תתכונן בכפליים - לטובתה ולטובתן** - להתהלך בדרך הטהרה והמוסר עד ליום מעלת חזון המקדש.

בהערה 7 הובא סיפור נהדר.

בדרך דומה מבאר הרבי מליובאוויטש נקודה נפלאה בהגדה של פסח. ישנו חילוק גדול בקהילות ישראל בסדר ארבע הקושיות שמעלים הילדים בתחילת הסדר.

אשכנז: שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור. שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים.

רמב"ם: שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות, והלילה הזה מרור.

בעוד שבנוסח אשכנז, קושיית הילדים הראשונה היא חמץ ומצה, השנייה מרור ורק השלישית עוסקת בשני הטיבולים, הרמב"ם (וכן בהגרות הספרדים ורבינו הזקן) מקדימים את השלישית לראשונה והקושיה הראשונה בחשיבותה היא מדוע מטבילים הלילה שתי פעמים?

וכמובן, הנוסח של הרמב"ם תמוה מכל צד ופינה: ראשית, מבחינת

תזריע יד ב-ג: אשה כי תזריע וילדה זכר: בנוהג שבעולם מפקיד אדם אצל חברו ארנקי של כסף בחשאי ומחזיר לו ליטרא של זהב בפרהסיא, אינו מחזיק לו טובה? כך הקב"ה מפקידין לו הבריות טיפה של לכלוכית בחשאי והקב"ה מחזיר להם נפשות משובחות שלמות בפרהסיא ואין זה שבח?

מי כמו היולדת נחשפת ורגישה לפלאי הבריאה? מהי קיבלה לפני ההיריון ומה מוציאה בסופו?

בכך מובן היטב, מה שאירוע הלידה מחייב קרבן חטאת: שכן היולדת מתרחקת מהקב"ה כביכול. קודם המריאה לגבהים ועכשיו יורדת במדרגתה.

בכך מבארים גם את שאלתנו המרכזית: כפל טומאת הנקבה. שכן **הנפילה הרוחנית בלידת נקבה היא כפולה**. בחודשי ההיריון היא יצרה חיים - ובהיריון נקבה היא יצרה **חיים כפולים**, שהרי הנקבה תיצור חיים בעצמה בעתה ובזמנה. ולכן הפרידה מהנקבה היא נפילה כפולה ויוצרת טומאה כפולה.

עד כאן רעיון אחד. ומכאן נמשיך לכיוון אחר לחלוטין. את הרעיון הבא שמעתי בזמנו מאבא שלי. לא שאלתי אותו למקור הדברים, אבל יתכן למוצאם בדברי רש"ר הירש בפרשתנו. עכ"פ הדברים מתאימים להפליא עם הסבר גדול של רבינו לגבי קושיית "מה נשתנה" בליל הסדר.

ד. אימא יהודייה תצטרך להמשיך את מסורת ישראל ולהעביר את דיני הטהרה לכת שלה, וכדי לחנך **עליה לתבוע מעצמה מידה כפולה**.

התורה מלמדת תפיסה מדהימה שחוסכת חצי מהבעיות בהמשך: חינוך הוא לא רק מה שאומרים לילדים, אלא קודם כל מה שתובעים מעצמנו - והילדים רואים את הרצינות שלנו ולומדים מה חשוב. ולכן **ככל שנרים את הדרישות מעצמנו - כך נצטרך לריב איתם פחות**.

ילד מביט על העולם בתמימות, הכול קורץ ומעניין באותה מידה, וההורים הם אלו שמתווכים את המציאות. הם מעניקים את סדר

6 אולי הדברים רמוזים בגמרא **בבא בתרא טז,ב**: רבי שמעון ברבי נולדה לו בת, קא חלש דעתיה. אמר אבוא: **רביה** באה לעולם (התרחבות חיים באו. רש"י: שיכולה להינשא מוקדם ולהביא זרע).

רבי יהודה הנשיא מגדיר את הבת הנולדת כ"רביה", כיוצרת חיים. ובעוד שרש"י מבאר שהיא נישאת מוקדם ומביאה חיים, הנה אפשר לפרש גם כדברנו, שעצם מהותה של הבת היא להיות שותפתו של הקב"ה ביצירת חיים. נזכור ששמה של האישה הראשונה בהיסטוריה היא "חוה", מלשון "חיה", שהיא "אם כל חי". מקור החיים. ומאותה סיבה עצמה, יציאת הבת בלידה היא נפילה כפולה.

7 **סיפור**: בתקופת מלחמת העולם הראשונה היה בליטא גביר בשם דייניס. המלחמה פרצה והשלטונות החרימו את רכושו והוא נשאר עני וחסר כל. אך תמיד היה אומר: רכושי האמיתי הם שתי בנותי ושני חתניי. הם יהלומים יקרים מפז. חתניו היו תלמידי חכמים גדולים וכיהנו כראשי ישיבה בטעלז.

פעם שאלו את הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קובנא, כיצד זכה האיש בחתנים כאלו? הוא סיפר: אותו גביר היה מחזיק את הישיבות בליטא. פעם צעדתי אליו לבקש תמיכה כספית בעיצומו של החורף, בוססתי בשלג ובבוץ ובגדיי התלכלכו עד המותניים. חששתי ללכלך את השטיחים היקרים וכורסאות הקטיפה ולכן צעדתי אל דלת המטבח הצרדית ונקשתי עליה. שתי הבנות הקטנות רצו אל הדלת וצעקו בשמחה: "אבא, הרב הגיע". העשיר ראה אותי בדלת הצרדית ופרץ בבכי מה. הוא קרא: "הרב מקלקל את החינוך של הבנות שלי... הבנות רואות אותי ורודף כל היום אחרי כסף וזהב ומאין יזכו בחינוך לאהבת התורה? אלא שמדי פעם נכנס הרב ואני מקבל אותו בכל הכבוד הראוי, וכך הילדות מתרשמות מאהבת התורה של אבא. אלא שעכשיו נכנס הרב מדלת צרדית והבנות הקטנות מבינות כי כורסאות הקטיפה חשובות יותר מהתורה של הרב.

"אני מתחנך כי הרב ייצא החוצה, ייכנס שוב מהדלת הראשית המפוארת, ידרוך עם הבוץ על השטיחים והכורסאות וכך הבנות יבינו שהתורה חשובה אפילו יותר מהשטיחים..." כעת, סיים רבי יצחק אלחנן את סיפורו, אין פלא שהבנות ידעו בדיוק מה לחפש כשהגיעו לגיל שידוכים...

משהו שאנחנו בהחלט יכולים לתת גם היום: **רגש וסדר עדיפויות**. הורים משדרים לילדים מה יקר ומה חשוב בעולם הזה – ולחינוך הזה אין תחליף בעולם.

הנה סיכום של הרעיון, כפי שכותב הרבי מליובאוויטש בהקשר אחר:

מורה לדון נכון ג/176: הורים חייבים להשתדל תמיד להוות לילדיהם דוגמה חיה של התנהגות מהסוג שהיו רוצים לראות אצלם. יתירה מזו, ילדים חושבים שזה יהיה מספיק עבורם אם יהיו להם סטנדרטים שהם רק **מחצית מאלה של הוריהם**. הורים חייבים לקחת זאת בחשבון ולהשתדל שהסטנדרטים שלהם עצמם יהיו גבוהים **לפחות פי שניים** מהמינימום שהם מצפים לו מילדיהם.

לשלמות העניין, נוסף עוד מקום בו צועד הרבי באותה גישה: עיקר הדרך להעביר מסר היא (לא **לומר** אותו, אלא) **לשדר רגש עצום והקרבה גדולה כלפיו**.

הירידה למצרים התחילה, כזכור, בהליכת יוסף לאחיו. והשאלה מפורסמת: כיצד מפקיר את חייו ונכנס ללוע הארץ? ביועדו את שנת וקנאת אחיו אליו, איך משיב לאביו "הנני" וצועד לבדו לדותן?

כמובן, התשובה הפשוטה היא שיוסף לא העלה ברעתו את עוצמת השנאה. אף שהם לא מחבבים אותו, אבל מכאן ועד מצב בו עשרת שבטי ישראל מכריזים "לכו ונהרגו" – הדרך ארוכה. אבל זה לא מספיק, כי יוסף **קיבל אזהרה מקדימה אודות הסכנה שנסקפת לו**. כאשר הגיע לשכם ולא מצא את אחיו, פונה אליו "איש" ומספר כי שמעתי אומרים **"נלכה דותינה"**. ורש"י מביא כפירוש ראשון ועיקרי שלא מדובר בשם מקום, אלא הייתה זו **קריאת אזהרה** ליוסף: "שמעתי מבקשים **נכלי דתות** להמית אותך בהם". המילה "דת" היא כמו "חוק" והם מבקשים 'חוקים נכלוליים' כדי להמית אותו.

וכאן הופכת השאלה לתעלומה, כלשון הדברי דוד להט"ו: "היאך הלך **כמאבד עצמו לדעת** ח'?"

אפשר לענות שיוסף מסר נפשו לכבוד אביו. הרצון להגשים את רצון אביו עלה על הכול. אבל גם התירוץ הזה אינו משכנע: ראשית, זה דיון הלכתי, האם מותר למסור את הנפש עבור מצווה שאינה משלש מצוות החמורות? ושנית והוא העיקרי: **לא היה כל טעם למסור הנפש על השליחות, שכן השליחות לא תבוא לידי מימוש**. האבא שלח אותו למצוא את הילדים ולחזור ולספר את שלומם, אבל אם יוסף לא יחזור – האבא לא יידע איפה הם, ואדרכה, תיווצר דאגה חדשה אודות יוסף עצמו?

הרבי ענה (לקו"ש לה 172): יוסף התכוון למסור נפשו על כיבוד הורים. הוא רצה להפגין בעיני **אחיו** כיצד לציית לאבא, כי הוא ידע את הסוד: הדרך הכי טובה להעביר מסר היא **לשלם עליו ביוקר**.

בתוך הסיפור של משפחת יעקב אבינו, מסתתר סיפור נוסף: השבטים לא כיבדו את יעקב. הם לא נהגו בו ביראת יתה. אנו

חשיבות המצוות. הרי הבאת המצה היא דאורייתא ובלא מצה אין סדר פסח. המרור הוא מדרבנן בימינו, ואילו הטיבולים של כרפס במי מלח וטיבול המרור בחרוסת הם רק מנהגי ישראל ואינם מעיקר מצוות הסדרה.

שנית, מבחינת סדר קיום המצוות: את המצה (מסדרים תחילה בתוך הקערה) ואוכלים אותה ראשונה, ואילו את הטיבול השני של המרור בחרוסת שהוא הטיבול העיקרי עושים רק בסוף. ואם כן, תמוה ביותר מאיזו סיבה יקדימו הילדים לשאול ראשונה על הטיבולים לפני המצה והמרור?

אלא מלמדנו הרמב"ם את יסוד היסודות של החינוך: ילדים שמים לב **למנהגים** שמוסיף האבא. הם לא מתרגשים מהמצוות שהוא חייב לקיים, שכן יודעים שהוא חייב לעשות זאת. הם מתחברים לאותם מנהגים שהוא מוסיף מעבר למחויב, לניגון של שבת ולטעם המאכלים של אימא. כי ילד מחפש את **הרגש** של ההורים, את ההתלהבות והאהבה שלהם, הוא יודע להרגיש מתי העיניים נוצצות ומתי זאת רק חובה. מה מדליק את האבא באמת ומה קורה רק לצאת ידי חובה. ולכן דווקא אותם מנהגים שהאבא מוסיף מרצונו הטוב – לוכדים את עיניו.

בעולם השיווק אומרים: **"אף אחד לא יזכור מה אמרת לו, אבל אף אחד לא ישכח מה גרמת לו להרגיש"**.

ליקוטי שיחות א/245: סדר הקושיות ברמב"ם אינו מתאים לא לפי חשיבות המצוות (מצה דאורייתא, מרור דרבנן, ומ־טבילים שהוא רק מנהג), ולא לפי מה שרואה הילד (שמ־טבילים הוא רק בסוף, משום שהטיבול העיקרי הוא מרור בחרוסת)? אלא זאת ההוראה הגדולה בסדר הקושיות: הדבר הראשון שהילד שואל, הדבר הראשון שהוא שם לב אליו ופועל בו רשם, הוא לא חיוב דאורייתא ודרבנן, אלא **מנהג ישראל**. זה מה שתופס לו את העיניים ויוצר את גודל ההשפעה.

ברוח זו, ראיתי וארט חריף במיוחד על ההגדה: רגע לפני "מה נשתנה", מקיימים את "יחץ". האבא תוחב ידו לתוך הקערה, שובר את המצה האמצעית ומטמין חלק ממנה בתוך הכרית לאפיקומן. בהמשך מוצאים הילדים הזדמנות לשלוף את האפיקומן ואחר כך מנהלים "משא ומתן תחת חצות", לקבל את מבוקשם תחת הלחץ לאכול את האפיקומן לפני חצות.

והשאלה עולה מאלה: מה מטרת המשחק? האבא מחביא והילדים מוצאים? הרי בסופו של דבר אוכלים את האפיקומן כמו יתר החלקים של המצה, ואם כן היה נכון להשאיר אותו בתוך הקערה?

התשובה מדהימה: בליל החינוך של השנה מלמדים את ההורים: **ילדים מחפשים את מה שאתם מחביאים**. הם לא מתרשמים מהמצוות והמרור, היין והבשר. הם יודעים שאת זה אתם חייבים להביא, ויתכן שההורים עושים זאת רק מפני החובה (כמו לשלם מס הכנסה...). הילדים מבקשים את הלב של ההורים, איפה הם עצמם נמצאים, החשק והעניין שלהם. ולכן תוחבים ידיהם בתוך הכריות...

וכמובן, הדברים נושאים מסר משמעותי וגם מעניקים תקווה גדולה: אנו עוסקים מאי פעם, אין לנו לתת להם זמן וידע, אבל יש

זוכרים את הכעס של יעקב עליהם בפרשה הקודמת שהם הולכים לחסל עיר שלמה בלי לבקש את דעתו, כאילו אין אבא בבית. מעבר לכך, עצם השנאה ליוסף מעידה על חוסר ההערכה לאבא, שהרי הם שנאו את יוסף על אהבת האב אליו. וכמובן כל זה מצטרף לסיפור של ראובן הבכור שמחלל יצועי אביו.

יוסף בער בכבוד אביו, הוא רצה לשנות את האווירה ולהעמיד את האבא במרכז, והדרך הכי עוצמתית להעביר מסר היא **לשלם עליו**. **לא לתת נאום נלהב - אלא להקריב משהו**. ולכן יוסף הלך לאחיו בגבורה כדי להפגין כבוד לאבא ואם אבא אמר - עושים. ואמנם זה לא השפיע עליהם באותו רגע, אבל מעשה של מסירות נפש משנה את העולם ויוצר חריש שנותר לנצח.

ואף שיוסף לא היה חייב לעשות זאת, אבל ההלכה היא שמי שרואה את הדור פרוץ במשהו ובווער בעצמותיו לעורר את העם לתשובה - מותר לו למסור את הנפש על כל מצווה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il